

verbis S. Augustinus, que verba haeresim Kennitii manifeste refellunt. Addit enim Augustinus : « Qui sunt qui dant premium redemptionis animæ sue ? Quibus ait Dominus, facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut et ipsi recipient vos in aeterna tabernacula. Illi dant premium animæ sue, qui non cessant eleemosynas facere. Ideo illos, quos monet per Timotheum Apostolus noluit esse superhos, ne in abundantia divitiarum gloriarentur. Denique quod possidebant, noluit apud illos veterascere, sed aliquid ex eo fieri, ut esset premium redemptionis animæ illorum. Thesaurizent, inquit, sibi fundatum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam, sic dabunt premium redemptionis animæ sue. » Haec ille. Itaque S. Augustinus non timet dicere, et ter repetere, homines justos a Christo redemptos a morte anime, dare per eleemosynas premium redemptionis animæ sue, juxta illud, *Pecata tua eleemosynas redime* ; quæ redemptio non potest alii intelligi nisi a reatu poenitentia remanente post redemtionem peccati, quod culpam. Etsi Augustino teste potest quisque dare premium redemptionis animæ sue sine ulla injury Christi Redemptoris omnium, non debet videri mirum, si nos dicamus, posse sanctos Martires dare premium aliquod redemptiois pro solo penitentiâ aliorum fidelium : non quod Christi premium non sufficiat, sed ut hac etiam ratione Martym passiones et merita honorentur.

CAPUT XV.

Defenditur, quintum argumentum Catholicorum.

Quintum argumentum pro thesauro indulgentiarum sumi dicit Kennitius ab illis Apostoli verbis II Corint. VIII. *In praesenti tempore vestra abundancia illorum inopiam supplet, ut et illorum abundancia vestra inopiam sit supplementum* (1). Ex hoc loco ita formari argumentum a Catholicis, affirmat idem Kennitius : « Corinthii abundabant pecunia, sed inopes erant meritorum. Contra vero sancti Hierosolymitanum abundabant meritis spiritualibus, a pecunia vero male parati erant. Paulus igitur taleni permutationem inter eos instituit, ut Corinthii præberent manus adjutrices conferendo large

(1) II Cor. VIII, 14. — (2) I Cor. IX, 11.

pecuniam : et pro illa pecunia sancti Hierosolymitani ex operibus suis supererogationis supplementum inopie Corinthiorum vendebant, quod ad satisfactionem pro peccatis attinet ». Sed in duobus peccat Kennitius, nam nec fideliter refert argumentum Catholicorum, nec solide illud refellit. Catholici enim non dicunt Apostolum instituisse illam commutationem, ut Hierosolymitani vendentes merita supererogationis Corinthios : sed tantum ex eo loco colligunt, eam esse in Ecclesia communicationem, ut alii alii bona sua communicare soleant : nec solum bona corporalia, sed etiam spiritualia invicem praebere possint. Ex quo sequitur, ut etiam unus pro alio satisfacere, et aliorum passionis alii applicari valeant. Nec tamen solide argumentum Catholicorum, etiam ut ab ipso propositum est, Kennitius refutavit, dicit enim in sequentibus per inopiam Corinthiorum non intelligi inopiam meritorum, sed inopiam predicationis Verbi Dei ; et probat ex duobus locis ejusdem Apostoli. Nam Roman. xv. Apostolus scribens de eadem contributione eleemosynarum, ait, si spiritualium eorum particeps facti sunt gentiles, debent et ipsi in carnalibus ministrare illis. Qui vero per spiritualia intellexit applicari, dicit II Cor. IX. in illis verbis : *Si spiritualia vestib⁹ sendivimus, quid magni est, si carnalia vestra metamus* (2). Haec ille. Sed in priori loco Apostolus de spiritualibus donis generatim loquitur, nec restringit sermonem ad prædicationem. Vere enim gentiles facti sunt particeps donorum spiritualium, que in Hierusalem primum effusa sunt a Deo, videbile fidei, spei, charitatis, sacramentorum, miraculorum etc. In posteriore autem loco non est sermo de ista communicatione bonorum, de quo nos agimus, sed de stipendio debito ex justitia iis, qui evangelizant. Hoc autem loco, videlicet II Cor. VIII. Apostolus loquitur generatim de bonis spiritualibus et temporalibus. Nec debent ejus verba restringi ad prædicationem. Quod patet, primo, quia verba sunt generalia, *illorum abundancia vestram inopiam supplet*. Secundo, quia non egabant Corinthii, ut mitterentur eis prædicatores ex Hierusalem, jam enim plene instituti erant. Nam I Cor. I. legimus de Corinthiis : *Jam dixites facti estis in Christo, in omni verbo, et in omni scientia* ; et in hoc ipso cap. VIII Epistole secundæ : *sicut*

CAPUT XV.

inquit, Paulus, *in omnibus abundatis, fide, et sermone, et scientia etc.* (1). Tertio, quia veteres Patres non exponunt hanc abundantiam spiritualem Hierosolymitanorum, de predicatione verbi, ut vellet Kennitius, sed de meritis, et precibus. Chrysostomus in hunc locum, dicit Hierosolymitanos abundasse integrata vita, libertate, et fiducia ad Deum, et horum bonorum futuros particeps Corinthios, si eleemosynam pecuniam, que ipsi tunc abundant, Hierosolymam misserint. Nec multo alter exponit Theodoreetus, et Theophylactus, et alii veteres Graeci. S. Thomas exponit de precibus, ut sit sensus, Corinthios fore particeps orationis, quas Hierosolymitani fundunt ad Deum, si eos bonorum suorum temporalium partipes fecerint. Haymo in hunc locum addit etiam jejunium inter opera spiritualia Hierosolymitanorum, quorum partipes erant futuri Corinthii, si eleemosynis illis adjuvissent : quam explicationem insinuare videtur Apostolus in eodem cap. viii. extremo, cum ait : « Ministerium hujus officii, non solum supplet ea, que desunt sanctis ; sed etiam abundat per multis gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerii hujus glorificantes Deum in obedientia confessionis vestre in evangelio Christi, et simplicitate communicationis vestra in illos, et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis ». Sed de his satis, non enim in hoc testimonio fundamentum indulgentiarum præcipue consistit.

CAPUT XVI.

Defenditur argumentum sextum Catholicorum.

Argumentum sextum, quod est postremum apud Kennitium, sumitur ab articulo symboli de communione sanctorum. Catholici enim ex hac communione colligunt, posse satisfactiones, que sanctis superuerunt, id est, quibus ipsi, ad sua peccata purganda non eguerunt, applicari alii fidelibus, quibus proprie non sufficiunt. Adversus hoc argumentum Kennitius nihil solidi adferit. Primum enim explicationem odiosissimam ejus articuli nobis affingit : « Communionem, inquit, sanctorum largius et latissime interpretantur de meritis operum supererogationis, que non solis factoribus propria, sed com-

(1) Cor. I, 5 ; II id. VIII, 7.

munia sint omnibus fidelibus, collata in commune quasi Ecclesie aerarium, ad quod solus Papa claves habeat, et pro data pecunia inde cuilibet vendat, quantum visum fuerit ». Haec ille. Ubi pro suo more calumniatur nos loqui de meritis supererogationis simpliciter, cum non loquamur nisi de satisfactionibus, sive de meritis ut accipiuntur pro satisfactionibus ad reatum penitentia expandendum, non ut accipiuntur proprie pro meritis gratiae vel glorie. Deinde jam sepe diximus, non solum non vendi a Pontificibus satisfactiones sanctorum, sed etiam severissime prohiberi, et puniri omnem speciem simillimum venditionum, quod ne ipse quidem Kennitius ignorat, qui decreta Pontificium et conciliorum de his res vidit, et legit, et in suum librum, ut eum pleniori faceret, transtulit. Deinde addit Kennitius communionem sanctorum, de qua in Symbolo fit mentio, tria significare. Primum quod Ecclesia sit societas quædam eorum, qui spiritu Christi sanctificantur, et membra unius corporis mystici. Secundo quod in Ecclesia sint omnibus fidelibus communia bona quædam divinitus collata, ut fides, Baptismus, remissio peccatorum, et vita eterna. Tertio, quod inter fideles, debent esse communia officia caritatis, sicut exemplo membrorum corporis humani Paulus ostendit Rom. XII. et I Cor. XI. His expositis concludit, articulum illum fidei non loqui de indulgentiis pontificis, nec de meritis supererogationis, et ideo insigni depravatione pontificias indulgentias in illum articulum intrudi. At neque nos dicimus, articulum illum fidei, loqui in specie de operibus supererogationis, vel de indulgentiis, sed colligimus ex generali proprietate Ecclesie posse unum membrum ab alio juvari, quod ipse etiam Kennitius agnoscit in tertia significacione communionis sanctorum. Nam si debent officia caritatis inter fideles esse communia, ut sunt inter membra ejusdem corporis, quid, queso, prohibet, cur non possit unus alteri satisfactionem suam communicare ? Potest ex Apostoli sententia ad Galat. VI. propter communionem membrorum Ecclesie, alter alterius onus portare : cur non poterit alter pro pena alteri debita satisfacere ? Potest ex sententia S. Augustini epist. 23. et lib. III. de Baptismo contra Donatistas cap. 18 unus pro alio credere ut sit in Baptismo parvulorum, cur non poterit

unus pro alio pati? Sed audi euudem Augustinum tract. 33. in Joannem de communione sanctorum disserenter: «Oculus, inquit, solus videt in corpore, sed numquid soli sibi oculus videt; et manus videt, et pedi videt, et cæteris membris videt. Non enim si aliquis ictus in pedem veniat, avertit se oculus inde ut non præcaveat. Rursus sola manus operatur in corpore, sed numquid sibi soli operatur? et oculo operatur. Nam si ictus aliquis veniens non eat in manum, sed tantum in faciem, numquid dicit manus, non me moveo, quia non tendit ad me? sic pes ambulando omnibus membris militat. Membra cætera tacent, et lingua omnibus loquitur.» Hec ille. Quia si applicetur ad fidèles, qui membris illis corporis significantur, licebit sine dubio dicere, eum qui jejunat, qui facit eleemosynam, qui orat, qui persecutionem injunctam patienter tolerat, qui vincula, qui verbera, qui mortem pro Christi fide patitur, non sibi soli hæc agere vel pati, sed etiam aliis, presertim si ipse non habeat peccata, quæ istis passionibus purget.

Adjungit obiter Kemnitius tria alia Scripturæ testimonia, quæ perperam a Catholicis adduci affirmat. Unum est Ps. cxviii. *Particeps ego sum omnium timentium te* (1); et dicit illud, *particeps*, significare voce hebreorum, et grecorum (socium) et sensum eorum verborum esse, Davidem publica confessione ostendisse se socium et amicum aliorum piorum timentium Dei. Sed indoctos nescio quos inde fecisse pontificale participium, ad probandum per indulgentiarum nundinationem partem pecuniarium accipere a clero, partem a populo, partem ab utroque. Sed nullus Catholicus est, qui ita exposuerit ut illud *particeps ego sum* retulerit ad Pontificem, qui tribuit indulgentias? Omnes enim referunt ad ipsos fidèles, qui cum socii et amici sint aliorum fidelium piorum, participantes etiam ipsorum bona, quoniam sociorum et amicorum omnia sunt communia, ut pulchre S. Augustinus ostendit tract. 33. in Joan., ubi adeo dicit omnia esse communia piis fidelibus, ut omnes dicere possint se logi omnibus linguis, sicut loquelantur olim, qui visibiliter accipiebant Spiritum sanctum: quoniam linguae omnium fidelium, toto terrarum orbe dispersorum, singulis sunt communes per charitatem, qua sumus omnes unus in Christo. Itaque qui dixit: «So-

CAPUT XVII.

Respondetur ad cap. 4. disputationis Kemnitii.

In quarto capite disputationis sua Kemnitius probra aggreditur indulgentias pontificias veteri Ecclesiæ per annos 1200. fuisse incognitas. Id vero probat primo testimonio Durandi, S. Antonii, et Roffensis, qui id fatentur. Deinde quia nulla inventur mentio indulgentiarum apud Anselmum, Rupertum, Bernardum, Petrum Lombardum, et Gratianum, qui proxime precesserunt annum

(1) Psalm. CXVIII, 63. — (2) Psalm. CXXI, 3. — (3) Psal. CXLIX, 7.

millesimum ducentessimum, Postremo, quia veteres Patres, Chrysostomus, Nyssenus, Augustinus, Bernardus, et Petrus Lombardus, indulgentias nondum natas scriptis suis confutarunt. Sed ut a primo incipiamus, non ideo indulgentias non sunt antiquæ, quia duo, vel tres ex Catholicis id non legerunt in veterum libris. Neque tres isti auctores negant indulgentias fuisse cognitas tempore Anselmi, Bernardi, Ruperti, Petri Lombardi, et Gratiani, ut Kemnitius dicit, sed tempore Hieronymi, et Augustini, et aliorum veterum, qui primis quingentis annis floruerunt. Ac ut omnes intelligent Kemnitium apte mentiri, Alexander ejus nominis tertius, Pontifex Maximus, sedere coepit anno Domini 1139. Is vero Pontifex in epist. ad Archiepiscopum Cantuariensem scribens, respondet questio[n]i sibi proposita: an indulgentias ab aliquo Episcopo concessas, lucrari possint ii, qui non sunt eidem Episcopo subjecti: ac dicit non posse, quia nemo potest nisi a suo judice ligari, vel solvi, et habetur hoc rescriptum in Jure, cap. Quod autem, de penit. et remiss. Videamus autem hoc loco mentionem indulgentie, ut rei non tunc primum institute, sed usitatæ, et receptæ. Igitur mentitur Kemnitius pag. 274. cum sic loquitur: «In hac de indulgentiis disputatio non possunt vel illa Patrum testimonia, vel illa veteris Ecclesiæ exempla proferre, quod talis vel doctrina, vel usus talium indulgentiarumullo unquam tempore usque ad annos post natum Christum mille ducentos in veteri Ecclesia fuerit». Eugenius III Pontifex sedere coepit anno 1145. Is autem per literas generales concessit indulgentiam accipientibus Crucem, et proficiscentibus ad bellum sacram; et S. Bernardo injunxit, ut eas indulgentias prædicaret populis, eosque ad bellum illud accenderet. Paruit S. Bernardus Pontifici, et prædicationem suam innumerabilibus, et maximis miraculis confirmavit ut ipse modeste indicat initio libri II. de Considerat. sed copiosus rem totam narrat auctor vite ipsius lib. III. cap. 4. Ergo mentitur Kemnitius tum cum ait ante annum 1200, non fuisse notas indulgentias, tum cum apud Bernardum nullam hujus rei mentionem extare confirmat, et cum Petrus Lombardus, et Gratianus eodem sæculo floruerint, fieri non potest, quin ipsi quoque indulgentias noverint. Paschalis II Pontifex sedere coepit anno 1099. et in concilio quodam Lateranensi anno 1116. celebrato, indulgentias quadra-

ginta dierum concessit iis, qui limina Apostolorum visitaverant, ut Conradus Abbas Ursbergensis in Chronico suo testatur; et quoniam eo tempore florebat Rupertus Abbas Tuitiensis: mentitur Kemnitius, qui dicit tempore Ruperti nondum indulgentias Pontificias orbi terrarum innotescere copisse, nec ante annum 1200. innotuisse. Urbanus II Pontifex sedere coepit anno 1088. et ejus tempore S. Anselmus floruit. Scribit autem idem Conradus Abbas Ursbergensis in Chronico anni 1099. predictum Urbanum in concilio Claramontano indulgentiam concessisse omnibus, qui sponte adversus infideles Orientales arma sumebant, cujus rei multi alii meminerunt. Mentitur igitur Kemnitius, cum tam audacter scribit, tempore S. Anselmi, et ante annum 1200. indulgentias cognitas non fuisse. Quid nunc addamus Gregorium VII qui sedere coepit anno 1073, et in Epistolis suis frequentissime concedit indulgentias. Sergium II qui sedere coepit anno 844, et indulgentiam tribuit aedificiis Ecclesiam S. Martini in montibus, cujus memoria extat incisa in lapide marmoreo litteris vetustissimis: et Leonem III qui sedere coepit anno 796. et indulgentias varias multis in locis in ipsa Germania constituit, teste S. Ludgero in vita S. Siberti? An non evidenter mendacii Kemnitius convincitur, qui veteres omnes historias legisse videri vult; et tamen affirmare non veretur ante annum 1200. ignoratis fuisse orbi terrarum indulgentias Pontificias? Neque mirum videri debet, si auctores antiquiores non multos habemus, qui harum rerum mentionem faciant, quoniam plurima sunt in Ecclesia, quæ solo usu, sine literis conservantur. Exstant tamen Romæ in antiquissimis Ecclesiæ memorie indulgentiarum, a multis Pontificibus, et ab ipso etiam S. Sylvestro, qui ante annos 1200. floruit, concessarum. Sed ea, quæ dicimus ad mendaciam Kemnitii confutanda sufficiere videntur.

Venio nunc ad testimonia veterum scriptorum, que profert Kemnitius adversus indulgentias nondum natas. Primo igitur adducit Petrum Lombardum, qui lib. IV. sent. dist. 18. dicit Deum tunc tegere penitentium peccata, quando ad penam non reservat; sed debitum penam remittit, idque probat ex Augustini sententiæ in explicatione psalmi XXXII. Sed in eodem loco soluto est hujus objectionis. Significat enim Petrus Lombardus de pena eterna intelligendum esse, quod

dicitur, Deum tegere peccata, cum ea non reservat ad poenam. « Et ideo, inquit, sicut interius gratia sua animam illuminat, ita et simul debitum aeternae mortis relaxat. Ipse enim per seipsum peccata penitentium teget; et tunc legit, quando ad poenam non reservat. » Et paulo infra: « Ita ergo, inquit, dicit a Deo tecta, ut Deus non videat, id est, vel non punit. » Quod autem poena temporalis remaneat post remissionem culpam, in hac vita, vel in purgatorio luenda, docet Petrus Lombardus dist. 20, lit. B, his verbis: « Qui, inquit, ante peregrinationem penitentiam discesserint, ignem purgatorium sentient, et gravius punientur, quam si hic implessent penitentiam. Horrendum enim est incidere in manus Dei viventis. Deus enim cum sit misericors et justus, ex misericordia penitenti agnoscit, non resurget peccatum ad poenam aeternam: ex iustitia vero impunitum non dimittit delictum, aut enim punit homo aut Deus etc. » Et paulo post lit. D, docet posse penitentem, presertim post mortem juvari aliorum satisfactionibus per orationes et eleemosynas. Itaque Petrus Lombardus illa omnia disertus verbis affluit, que fundamenta esse indulgentiarum Kemnitius fatetur: videlicet purgatorium, poena reatum post culpam remissam, et communicationem satisfactionis alienae.

Secundo loco adducit Kemnitius Chrysostomum homil. 4 in epist. ad Philemonem, ubi legimus, ad impetrandum peccatis nostris veniam, non opus esse vel pecunias impendere, vel peregrinando ad loca longinquaa transire. Eadem sententiam habet Augustinus in serm. de Martyribus: « Non dixit Deus, vade in Orientem et quere justitiam, naviga usque in Occidentem, et accipias indulgentiam; dimite inimico tuo, et dimittetur tibi, etc. » Bernardus etiam serm. 4. de Adventu: « Non te oportet, o homo, maria transfare, non penetrare nubes, non transalpinare necesse est, non grandi tibi ostenditur via, usque ad temetipsum occurre Deo tuo ». Sed hanc testimoniam nihil efficiunt. Primum enim loquuntur de justificatione impii, ac remissione culpe, non de solo reatu penie de quo nos loquimur. Deinde solum probant, non esse absolute necessariam ad remissionem peccatorum vel peregrinationem, vel eleemosynam, aliqui enim pauperes et agrotantes spe omni carent; et satis novimus, posse hominem per internam conversionem ad Deum ita vehe-

menter accendi in amorem Dei, et de peccatis suis dolorem, cum proposito confessionis, ut continuo recipiat remissionem omnium culparum, et penarum. Sed non ideo sunt inutiles peregrinationes, et eleemosyna, et hoc solum contedimus aduersus haereticos. Ac ut omniam de eleemosynis dicere, de quorum utilitate ad redimenda peccata pleni sunt libri Patrum, ac praesertim Chrysostomi, et Augustini, et nos ostendimus in lib. de eleemosyna, qui est postremus in controversiis nostris. Certe idem Chrysostomus mirifice laudat peregrinationes ad sepulcra Martyrum in homil. 66. ad populum Antiochenum. Sanctus etiam Augustinus in epist. 437. ad Clerum et populum Hipponeensem scribit, si autem fuisse, ut quidam ad loca sancta peregrinationem suscipiantur. Denique S. Bernardus Petrobrutus haereticos confutavit, qui praeferat alios errores, hunc etiam habebant, ut peregrinationes fidelium ad Loca Sancta reprehendente. Vide vitam S. Bernardi lib. III. cap. 3.

Tertio Kemnitius adducit Chrysostomum hom. 38. in Matthaeum, ubi dicit, eos de templo Dei speluncam latronum facere, qui lucra terrena sectantur: et Christum quotidie intrare templum Dei, et ejercere omnes vendentes gratiam Dei. Sed quorsum haec tendunt? An forte omnes, qui avaritiam in sacerdotibus reprehendunt, continuo etiam indulgentias reprehendunt? An non sapientissime repetivimus, non solum non probari. Summis Pontificibus eos, qui quoquomodo ex indulgentiis negotiationem faciunt, sed maxime improbari, damnari, puniri.

Addit ultimo Kemnitius, se alio in loco demonstrasse, Gregorium Nyssenum integrum orationem opposuisse persuationem de peregrinationibus ad loca Hierosolymitana. Cui respondemus, non quoque alio in loco, id est, lib. III. de cultu Sanctorum cap. 8. demonstrasse testimonis Scriptura et veterum Patrum necnon argumentum alii peregrinationes ad loca sancta pias et Deo gratias, et nobis utilissimas esse, Gregorium vero Nyssenum non reprehendere peregrinationes absolute sed docere quibusdam personis, ut monachis et sanctimonialibus, non convenire, cum eorum proposito magis conveniat quiete et solitudo; quamvis etiam non sit omnino certum, an ea oratio Gregorii sit.

CAPUT XVIII.

Respondetur ad primam partem argumenti historici contra indulgentias.

In ultimo capite disputationis sua Kemnitius historiam longissimam textit, ut originem indulgentiarum, quales a Catholicis defunduntur, novam esse demonstret. Continet autem ea historia tria tempora, unum ab initio Ecclesiae usque ad annum circiter 90. alterum ab anno 90. ad 1203. ab anno 1200. ad annum 1317. quo tempore, antecore Luthero extintas indulgentias Kemnitius gloriat. Ac primo quidem tempore indulgentias nihil aliud fuisse contendit, nisi relaxations publicae penitentiae, sed eas relaxations nihil habere commune cum indulgentiis pontificis, de quibus instituta controversia est. Sed antequam ad rem propositam veniat, longissima digressione refert multa de ritibus publicae penitentiae, de causis ejusdem, ac deum de canonibus penitentialibus, ubi ad verbum describit canones conciliorum Nicenii et Ancyrensis necnon eos, qui habentur apud Burchardum et Gratianum. Quoniam enim jamdum Lutherus jus canonium publice exussit, et ejusmodi ritus, et leges non solum de moribus, sed etiam de memorie et libris Lutheranorum exciderant, voluit Kemnitius commemoratione barum rerum doctrinam recensitam, et abstusam venditare, ut easter diligenter, ac doctor habetur. Et quanvis non desint in hac digressione multa, que falsitatis coarcti potuerint, tamen quia ad rem presentem non faciunt, non existimavi tempus esse in his commemorandis, vel refellendis conferendum. Illud unum praeferre non possum, Kemnitius inter scripta veterum revolvenda, non raro inventissimum minime volebat. Nam cum ipse cum Lutheranis ceteris contendat, penitentias veteranum disciplina causa, non autem satisfactionis coram Deo, et redemptionis, vel expiationis peccatorum institutas, tamen fatetur se hoc etiam postremum apud Patres non raro legisse, ac pro sua modestia, et adversus antiquissimos Patres reverentia, eos non obscurare reprehendit. Sic enim loquitur pag. 306. « Nec vero nescius sum, veteres aliquando nimis largiter, et verbis nimium, magnificis disciplinam illam canonicae commendare: ut quod Tertullianus dicit, satisfactionibus illis peccata expiri: Cyprianus illis dicit peccata redimi, abhui, sanari, et judicem placari: Augustinus Deum illis de peccatis praereditis propitiari. Ea talia sunt, que salva, fide (Lutherana videlicet) nec possunt, nec debent, sicut sonant, accipi, et intelligi ». Haec ille. Sed profecto justus erat novos Lutheranorum errores ex doctrina veterum Patrum corrigit, quam ex novis istis erroribus de veterum Patrum doctrina, et sententis judicare. Porro digressione illa aliquando expedita pag. 318. aggreditur ad probandum, indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi moderationes, relaxations, et remissiones muletarum canonicularum, que in publica penitentia usitate tunc erant. Id vero probat ex canonibus conciliorum Ancyrensis, Nicenii, et Agathensis, et tandem his verbis concludit: « Ite fuerunt veteres Ecclesiae, sive relaxations, sive indulgentiae, a quibus quemadmodum pontificie indulgentiae per omnia genera causarum diverse sint, ex hae narratione, et ex descriptione indulgentiarum in principio exposita, si fiat collatio manifestum est. Atque ideo nudam tantum pono recitationem, relinquens lectori collationem diversitatis ». Respondeo: Relations penitentiae canonices per omnia genera causarum cum illis indulgentias convenient, quas Catholici defendunt, et quas Kemnitius supra non fideliter, sed admixtis mendacis explicavit. Causa enim veluti efficiens indulgentiarum iuxta Catholicorum omnium sententiam, Episcopi sunt, ac polissimum Romanus Episcopus, quem Episcopum Episcoporum Tertullianus in libro de Pudicitia nominavit. Constat autem tum veteres relaxations, tum recentiores indulgentias non ab aliis quam ab Episcopis dari sole, vel posse. Causa formalis est ipsa liberatio, sive judicialis absolutio per ministerium clavium a penis in foro penitentiaro debitis. Quod totum in utrasque remissiones tam veteres, quam recentes convenire non dubium est. Causa materialis, sive sine ipsi penitentie, qui absolvuntur, sive penie circa quas veritas absolutio, eadem omnino utrobique reparetur. Nam et veteres, et recentiores Episcopi, non aliis quam penitentibus indulgentias tribunt, nec alias penas, quam in foro penitentiaro debitas relaxant. Quod autem tunc relaxarentur penae injuncte, nunc autem tum injuncte, tum injungenda, ratio est, quondam tunc injungebantur severiores penitentiae, que saepe delictis aequalibus

erant, nunc autem injunguntur mitiores, quae delictis impares sunt. Sed sive pares, sive impares injunguntur, omnino pares in hac vita, vel in alia perferenda sunt, nisi misericorditer relaxantur. Atque ad hoc probandum adduximus supra cap. 13. testimonium S. Cypriani qui in epist. 2. lib. IV, ad Antonianum, apertissime scribit, eos, qui in hac vita non plene satisfecerunt, emendandos et cruciando igne purgatorii in alia vita, donec reddant novissimum quadrantem. Ac ut non repeatam tam multa, quae alibi diximus, unius S. Augustini uno vel altero testimonio contentus ero. Hunc enim auctorem præter ceteros, etiam heretici nostri temporis magni faciunt. Igitur S. Augustinus in Psal. xxxviii. in illa verba: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, illos dicit argui in furore, quibus dicitur: Ita maledicti in ignem aeternum; illos autem corripi in ira, qui emendant igne purgatorio.* « Neque, inquit, in ira tua emendas me, ut in hac vita purges me, et talem me reddas, cui jam emendatoria igne non opus sit, propter illos, qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem ». Et paulo post: « Quare petit iste, ne in inductione arguitur, neque in ira emendetur, tamquam dicens Deo, quoniam ista, que patior, multa sunt, magna sunt, quæso ut sufficient, et incipit illa numerare satisfaciens Deo, offerens illa, que patitur, ne pejor patiatur ». Audire, Kemnitius, per peccata hujus vite patienter tolerantes satisficeri Deo? Audis, eos, qui hic non plene purgantur in alia vita igne purgatorio emendandos? et rationem horum omnino idem Augustinus reddit in Psal. x. cum ait: « Veritatem dilexisti, quoniam impunita peccata etiam eorum, quibus ignoscis, non dimisisti; sic prorogasti misericordiam, ut servares et veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti. Sic servatur misericordia, et veritas ». Quid clarius dici potuit abullo scholastico Doctore? Atque haec est etiam causa, cur in priore libro dixerimus, tum ad veteres relaxationes, tum ad recentiores indulgentias thesaurum satisfactionum Christi, et sanctorum applicandum fuisse, quoniam misericordia cum justitia in omnium relaxatione conjugenda est. Itaque etiam in hac re similes sunt indulgentiae veteres, et novæ. Restat causa finalis, que saltem in genere semper eadem fuit, gloria Dei, et utilitas Ecclesie. Nam antiqui penitentias relaxabant, vel quando necesse erat lapsos ad

Martyrium per communionem et sacramenta preparare, vel quando timebant, ne penitentes sub onere deficerent: vel quando negligentes ad stadium penitentiae accenderentur, hoc veluti premio relaxationis, quod diligentioribus praebebatur, vel quando martyres, qui pro penitentibus Episcopos rogabant, honorare, et eo modo reliquos fidèles ad martyrii gloriam provocare volebant. Denique numquam debeat rationabilis causa cur sancti Illi Patres penitentias injunctas moderandas, vel remittendas judicarent. Posterioribus quoque temporibus semper causa indulgentiae concedendæ, vel fuit recuperatio terre sanctæ, vel subuentio pauperum, vel excitatio fideliuum ad preces, et opera penitentias, vel alia similis rationabilis, et pia. Neque poterit Kemnitius, quamvis multas fabulas a suis confictis recitet, producere unum aliquod pontificis diploma, ubi pro pecunia ipsi Pontifici numeranda; vel alia, sive turpi, sive profana, sive levi causa indulgentiae concedantur. Habetus igitur omnia genera causarum eadem fuisse in indulgentiis antiquis et novis. Unum discrimen in medium adferri posset, quod veteres illi Episcopi singulis penitentibus penas relaxabant, nunc autem plerumque in communis omnibus relaxantur, qui certa opera sibi injuncta prestiterint. Sed neque est hoc esse entia discrimen; neque ejusmodi communes indulgentias antiquis temporibus defuerunt. Attulimus enim supra certa testimonia de indulgentiis communibus a Sergio II, Leone III, et Gregorio I concessis; qui omnes ante annum millesimum sederunt. Nec desunt probabiles conjecturae de indulgentiis a Paschali I, et Sylvestro I in commune propositis.

CAPUT XIX.

Respondetur ad alteram partem argumenti historici contra indulgentias.

Altera pars historie Kemnitii continet ea tempora, quibus penitentias redimi ceperunt. Scribit enim Burchardus ex penitentia Romano, eum qui uno die in pane et aqua jejunatus erat, potuisse jejunium illud commutare seu redimere, si quinquaginta psalmos flexis genibus recitasset, et pauperem unum eo die pavisset, et eodem modo alias penitentias alias redimi, vel in alias commutari per ea tempora licuisse.

Quando haec redemptiones propriececeperint, non ita certo constat, sed Burchardus, qui de illis scribit, circa annum Domini 1020. floruit. Sed existat etiam mentio harum redemptionum in concilio Triburiensi can. 36. et 58. quod concilium tempore Arnulphi imperatoris anno 896. celebratum est. De his igitur redemptiobus nomina: Kemnitius dicit, quæ discussione indigere videntur. Primum pag. 323, scribit circa hæc tempora, accessisse ad opera penitentias opinionem de opere operato: quod ipsum inferius aliquoties repetit. Vocab autem opinionem de opere operato, quo credere coepit homines, his operibus satisfieri Deo pro peccatis, et necessarias esse ejusmodi satisfactiones non solum causa disciplina, sed etiam ad placandum Deum. In qua re bis errat Kemnitius, primum in nomine, deinde in re. Neque enim intelligit, quid Catholicoi theologi per opus operatum significare voluerint. Nam si id intellegere, certe non diceret, opera penitentias ex sententia Catholicorum vim habere ex opere operato. Quid igitur Catholicoi opus operatum vocant? id quod non pendet a dignitate, vel sanctitate ministri operantis, sed hoc ipso quod fit ex divina institutione vim habet. Tali est, exempli causa, Baptismus, qui vim habet sanctificandi ex divina institutione, et revera sanctificat, etiam si ab homine improbo, et perdito conferatur. At opera penitentias ex Catholicorum doctrina nihil efficiunt, hoc est, non placant Deum, non satisfaciunt pro peccato, non expiat peccata reatum, nisi flant ab homine iustificato, et reconciliato. Proinde ex opere operantis, non ex opere operato vim habent, quando non sunt pars sacramenti Penitentias, sed sponte assumuntur ad placandum Deum, eique pro reatu penæ satisficiendum. Quando autem sunt pars sacramenti, tunc quidem utroque modo vim habent, sed Kemnitius loquitur de his operibus priore modo, neque vult ex sententia Catholicorum eam habere ex opere operato quia sunt pars sacramenti, sed quia assumuntur ad placandum Deum. Atque haec de hallucinatione Kemnitii circa nouem. Quod autem ad rem attinet, jam ipse citavit, et reprehendit Tertullianum, Cyprianum, et Augustinum, qui scripserunt opera penitentias placare Deum, et per ea redimi peccata, sancari, ablui, expiari; et nos addidimus alia testimonia Cypriani, et Augustini, quibus probatum est necessaria esse opera peniten-

tias ad satisfaciendum Deo pro peccatis alioqui in vita futura, elunda esse gravissimam poenitiam purgatorii. Non igitur verum est, his tem-poribus, id est, circa annum Domini millesimum accessisse opinionem de necessitate, et efficacia satisfactionum, cum ea opinio, vel potius certa fides in Ecclesia catholica semper fuerit.

Secundo Kemnitius addit ex illis redemptiobus, et commutationibus penitentiarum, secutam esse languificationem (sic enim ipse loquitur) verae contritionis, eversionem serie emendationis, et persuasionem imputativam in delictis. Sed mirum est, cur hoc dicat, cum illæ redemptiones gravissimæ penitentiarum fuerint, et non omnium penitentiarum, sed solum aliquarum redemptiones permitterentur; et si veteres Patres rete interdum relaxabant, ac remittabant injunctas penitentias, cur vitio verti dicit posterioribus Patribus, quod easdem penitentias alii commodiobus redimi, vel in alias faciliores committari posse censuerint? Certe apud Lutheranos non opus est redimere jejuna elemosynis, cum nulla sint amplius apud eos indicta jejuna; nec penitentibus opus est querere quibus operibus redimant impositiones penitentias, cum Lutherus, eorum Patriarcha, scripsit in lib. de captivit. Babylonice de Baptismo, omnia peccata in momentu absorberi, si stet, vel redeat fides. Sed de his sæpe diximus.

At, inquit, Kemnitius, in concilio Cabiliensi sub Carolo Magno, teste Burchardo, existat canon contra eos, quide industria peccabant, et propter elemosynarum largitionem impunitatem peccandisibi promittebant. Item contra alios, qui putabant, se a peccatis omnibus posse purgari, si Roman, vel Turonum, aut alia sancta loca sub pretextu orationis pergerent. Existant quidem isti canonis, et sancte, prudenterque statuti sunt aduersus eos, qui sine vera conversione ad Deum immo cum proposito perseverandi in peccatis, satis sibi esse ducebant, si elemosynis, vel peregrinationibus operam darent. Sed haec vita sunt hominum non canonum, neque enim canonis, qui redemptiōnem permettebant, volebant fieri sine vero proposito dimittendi peccata, vel sine vera contritione, et conversione ad Deum.

Postremo adjungit Kemnitius, ex his redemptiobus penitentiarum paulatim ortas esse modernas indulgentias, quibus per opera indebita sanctorum peccata redimi

posse dicuntur. Sed hoc falso esse manifeste patet ex eo, quod indulgentiae, quales nunc sunt in usu Ecclesie, antiquiores sunt redemptiobus illis penitentiarium. Nam redemptions illas coepérunt circa annum millesimum, vel nongentesimum, et indulgentias quales nunc sunt in usu fuisse ostendimus per certissima testimonia diu ante annum nongentesimum tempore Sergii II, Leonis III, et Gregorii I. Negre Kemnitius aliud profert ad probanda que dicit, nisi suas, eusque levissimas conjecturas.

CAPUT XX.

Respondetur ad tertiam partem argumenti historici contra indulgentias.

Postrema historia pars continet ea tempora, quibus Kemnitius conatur ostendere originem habuisse indulgentias, quae nunc sunt in usu receptae. Ac primum fatetur, quod est verissimum, summa antiquitatis argumentum, non esse usquam annotatum, quo tempore coepérunt indulgentias. Deinde refellere conatur, quod Catholici dicunt, tempore S. Gregorii, id est, anno Domini sexagesimo, jam fuisse in usu Ecclesie indulgentias, cum traditio antiqua habeat, ab ipso S. Gregorio additas fuisse stationibus indulgentias. Refellit Kemnitius eam Catholicorum sententiam, illo solum arguendo, quia nihil de hac re in scriptis S. Gregorii, vel in historiis eorum temporum inveniatur. Sed arguendum nullas habet vires, cum constet ejusmodi concessiones non libris, sed usu, et consuetudine conservari. Nam etiam de indulgentiis a Leone III in tot locis Germanie constitutis, nihil exstat in ejus epistolis, quas satis multas scripsit, neque in historiis universalibus eorum temporum; et nisi inclidisset occasio ut S. Ludgerus vitam S. Siberti scribendam susiceret, sciremus quidem Aquisgradi, et Coloniæ indulgentias a Leone III concessas haberi, sed nullo certo teste id probare possemus. Quo modo etiam nisi S. Innocentius primus necessitatē habuisset describendi Decentio episcopo Engubino, sic sciscianti, an Episcopus deberet conferre sacramentum Unionis Extreme, an solus presbyter, certe non habemus testimonium ullius auctoris illius temporis pro sacramento illo. Siquidem de iis rebus, que sunt in usu communī fideliū, non scribent Patres, nisi coacti ab hereticis,

aut alia simili necessitate. Itaque ad probandum a S. Gregorio indulgentias statuibus adjunctas fuisse, multo amplius valere debet S. Thome, et Gulielmi Altisiodorensis gravissimorum virorum affirmatio, quam silentium omnium aliorum. Quod enim aliquid verum sit, eliam a multis scriptum non sit, facile credi potest. At falsum ēssē, quod a viris gravissimis, ac fide dignissimis affirmatur, non facile credi debet. Obiter autem Kemnitius cum stationes nominasset, addere voluit, qua sit notio eius vocis; et quia stantes, inquit, verbum audiebant, et orationes faciebant, dicta sunt stationes. Sed longe aberrat a vero. Stationes enim dicta sunt militari vocabulo, vigilie quadam spirituales Ecclesie, que vel ob imminentem persecutionem, vel alia de causa in jejuniis et oratione perseverabat, usque ad horam diei nonam, aut etiam usque ad vesperam: simul enim jejunium et statio solvebantur. Et quemadmodum milites in exercitu vigilantes in statione esse dicuntur, sive stent, sive sedeant, sive obambulent, sic etiam Christiani stationem celebrare dicebantur, cum in oratione, et jejuniū tota die perseverarent, sive stante, sive prostrati ad terram, sive genibus positis, sive aliquo vis modo Dominum precarerantur. De qua re vide Tertullian. in lib. de fuga in persecutione, in lib. de jejunio, et in lib. de oratione, et quae nos scripsimus in lib. II. de bonis operibus in particulari cap. 22.

Deinde Kemnitius additū nihil de indulgentiis inveniri in scriptis Burchardi, Gratiani, et Petri Lombardi, atque inde concludit, indulgentias ortum habuisse circa annum Domini 1200, cui argumento nos supra respondimus, capite 17. ubi ostendimus ex testibus certis, indulgentias multo esse antiquiores, ac ut videoles, lector, quam verum sit proverbium, mendacem memorem esse debere: scripsit Kemnitius supra pag. 274. haec verba: « In hac de indulgentiis disputatione non possunt vel illa Patrum testimonia, vel illa veteris Ecclesie exempla proferre, quod talis, vel doctrina, vel usus talium indulgentiarum illo unquam tempore ad annos post natum Christum 1200, in veteri Ecclesia fuerit ». Et idem repetit pag. 275, affirmans nullum auctorem scripsisse de indulgentiis ante annum Domini 1200, et tamen pag. 332. scribit Kemnitius Alexander III Pontificem circa annum Domini 1170. scripsisse de indulgentiis, que fiebant

in dedicationibus Ecclesiarum, aut coniunctis aliquid ad aedificationem pontium. Neque Alexander tunc indulgentias instituit, sed loquitor de re nota et usitata, et frequentissima; et infra pag. 375. numerat idem Kemnitius Valdenses inter eos, qui indulgentias, quales nunc habet Ecclesia, rejecerunt, et oppugnarunt: constat autem Valdenses circa eundem annum 1170, errores suos praedicare copiisse. At quomodo ista cohærent, ut indulgentiarum origo referenda sit (auctore Kemnitio) ad annum 1200, et tamen eodem auctore anno 1170. Alexander III de indulgentiis, jaudicium introductis rescripta edat, et Valdenses haeretici indulgentias, in Ecclesia olim receperas, damnavent, atque rejiciant? Igitur non solum testibus a nobis productis cap. 17. sed etiam ipso Kemnitio teste, sententia ejusdem Kemnitii de indulgentiis novitatem apertissime refutatur.

His tractatis, Kemnitius aggreditur longissimam narrationem de questionibus scholasticorum circa indulgentias, de jubileis in Ecclesia celebrari soletis, de indulgentiis singularium Ecclesiarum urbis Romæ, ac de munus de contentione Lutheri, et Teccelli circa indulgentias: quae non egenit refutatione, sed sola mendaciorum, et calumniarum annotatione.

Igitur pag. 346. posteaquam recitat Kemnitius decretum concilii Viennensis contra quæstuariorum abusus, addidit haec verba: « Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem, quod sint abusiones dannabiles, et abolendæ, si fiant a quæstoriis hospitalium: si vero a Romanis Pontificibus tales indulgentiae, et eo modo concedantur, esse opus maxime plūm ». Hoc autem esse mendacium manifestum ex ipsa constitutione intelliget quicumque eam legere voluerit. Continet enim ea constitutio tres paragraphos: in primo cavitur, ne quæstores admittantur, nisi Apostolice Sedis vel dioecesani Episcopi litteras ostenderint. In secundo narrantur abusus quæstoriis, et simpliciter damnantur et prohibentur, neque ulla additur declaratio, quod si tales indulgentiae, et eo modo a Pontifice concedantur, sit opus maxime plūm. In tertio decernuntur penas quæstoriis, qui superioris mandato non parcerint; neque etiam hoc loco additur ulla talis declaratio, qualem fixit Kemnitius. Illa igitur verba Kemnitii: « Et videri sane possent abusiones illæ in indul-

gentiis generaliter taxari, damnari, et aboleri per Clementinam illam. Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem quod sint abusiones dannabiles, et abolendæ, si fiant a quæstoriis hospitalium: si autem a Romanis Pontificibus tales indulgentiae, et eo modo concedantur, esse opus maxime plūm ».

Mendacium, et imposturam apertissimam continent, namquam enim talis interpretatione in tota illa constitutione reperitur, neque reperi potest, quia ipsi constitutione sine dubio repugnat, in qua non solum abusiones illarum absolute et simpliciter abolentur, sed etiam revocantur omnia privilegia, quæstoriis quoque modo concessa, circa materiam abusionum illarum, ita ut nihil corum, in quibus abusiones consistunt, ne pretextu quidem litterarum Apostolicarum illis actitare lieverit. Quod vero initio constitutionis dicitur, ut quæstores non admittantur, nisi litteras Apostolice Sedis, vel Episcopi proprii demonstraverint: non est id quod Kemnitius reprehendit; tum quia hoc non est additum post abusiones damnatas, sed præmissum ante damnationem; tum quia in hac parte non agitur de abusione, sed de simplici propositione indulgentiarum, et charitativi postulatione subsidii, ut ipsa constitutio loquitur.

Idem Kemnitius pag. 353. multa dicit de venditione indulgentiarum tempore Pauli II et Sixti IV et addit, ne videatur ea ex capite suo finisse: « Exstant haec in extravagantiis bus Pauli II et Sixti IV ». At ego iterum, atque iterum legens, ac relegens eas extravagantes, ne vestigium quidem ullum eam conditionum reperio. Sed qui versatus est in scriptis Kemnitii, et novit, quam is auctor, et sine ulla verecundia mentiri solitus sit, non mirabitur eum in hac materia preter omnes alias apud Lutheranos odiosum, impudentiam mentiendi omnino frenare lassasse.

Rursus pag. 362. adserbit narrationem de indulgentiis divinitus concessa ad preces S. Francisci adeuntibus Ecclesiam S. Mariæ de Angelis; quam ipsa vocat impudentissimam fabulam, et vere ex parte fabula est, quoad ea videlicet, quae ipse Kemnitius admisit. Nam preter alia scribit, S. Franciscum Honorio Summo Pontifici dixisse, sanguis bullæ indulgentie illius esse stigmata sua. At nullus auctor hoc referit, præter Kemnitium, et non solum non est verum,

sed nec verisimile, tum quia nondum S. Franciscus stigmata habuerat, cum illa indulgentia concessa est; tum quia etiam si habuisset, non ea vir summæ humilitatis uila ratione jactasset. Porro ad eam narrationem infirmandam nihil omnino Kemnitius adfert, nisi judicium suum: ad confirmandam autem adsunt testes illius temporis, qui historiam conscripserunt, ut cognosci potest ex initio secundi libri Chronicorum Ordinis S. Francisci; adest præterea testimonium S. Bernardini tom. 1. serm. 9. qui est in Evangelio Dominiœ primæ Quadragesime, qui vir sanctitati, doctrina, et miraculis clarissimus fuit. Adest testimonium S. Antonini 3. par. Summe hist. tit. 24. cap. 14. §. 3. qui etiam vir doctus, et sanctissimus fuit. Adest concursus populorum frequentissimus ad eam Ecclesiam kalendis Augusti, quo solo die indulgentia divinitus concessa obtineri potest. Adsunt denique signa et prodiga non pauca, qua ad illius indulgentiae veritatem astruendam edita fuissa chronica jam citata testatur. Sed non sine causa Kemnitius hanc historiam falsam, et fabulosam haberi cupit, quoniam per eam historiam tria Catholica dogmata confirmantur, unum de indulgentiis, alterum de Pontifice Maximo, tertium de confessione. Siquidem ad preces S. Francisci Christus ipse plenaria indulgentiam dedit, sed non nisi per ministerium Vicarii sui Pontificis Maximi dedit, nec nisi per contritionem et confessionem a culpa expiatam, et eam Ecclesiam visitantibus dedit.

Idem Kemnitius pag. 364. incipit narrare varias indulgentias, quas habentur in Ecclesiis urbis Romæ, quas ipse ex insertis auctoribus, et obscuris libellis colligit ascendere ad multa centena annorum milia; et quoniam satis constat, non tam dia purgatorium, neque ipsum mundum esse duratum, dicit se pro Germanica simplicitate assequi non posse rationem calculi Pontificii; rogatque Romaneuses, ut hoc mysterium explicare non graventur. Sed primum admittendum est, ut si nosse cupit veras historias de indulgentiis Romanis, non eas petat vel ab hostibus Ecclesie, qualis fuit Veselus ille, quem saepissime citat, neque ab obscuris quibusdam libellis, qualem unum se vidisse dicit editum Norimbergæ, Ger. nanci scriptum, amplificatum de stationum Romanarum indulgentiis, cum anta latine, et brevius editus Roma fuisse: sed a Pon-

fum diplomatis, vel ab authenticiis Ecclesiarum tabulis, aut certe ab auctoribus certis, gravibus, doctis, probatis. Neque enim dubitari potest, quin multa vel depravata, vel confusa in ejusmodi libellis incertis et anonymis legantur, quale illud est, quod Gregorius Papa cum Lateranensem Ecclesiam iterum dedicaret, tot dierum indulgentias dederit, quot guttae cadunt, si per tres dies et noctes continue pluat. Hanc enim fabulam Kemnitius sicut eam retulit pag. 367. ita per se facile potuisse dijudicare vere fabulam esse, cum neque adscribatur quae illi Gregorius fuerit, quando Ecclesiam illam dedicaverit, quis earum rerum testis sit: neque in certis et probatis historiis ullum ejus dedicationis, vel indulgentiae vestigium exstet. Quod si forte probari possit (id enim, ut dixi, in probatis auctoribus non legi) concessa fuisse aliquando multa millia dierum, vel annorum indulgentiae: legat quæ supra scrupulosus libro superiore cap. 9. et intelliget mysterium calculi illius, quod sibi explicari petit.

Idem Kemnitius pag. 372. pollicetur se demonstraturum, omnibus temporibus fuisse aliquos, qui imposturis indulgentiarum contradixerint; et primum quidem profert concilia generalia Lateranense, et Viennense, quibus dannatur abusus et fraudes quæstuariorum. Sed quia intelligebat, in his conciliis ita damnari fraudes et abusus, ut verus et legitimus usus indulgentiarum confirmaret et probaretur, transit ad eos, qui omnino indulgentias contempserunt, vel reprehenderunt. Adducit autem Valdenses haereticos, Joan. Vicleffum haeresiarcham, Ruthenos schismaticos; Joan. Hus, et Hieronymum de Praga, Vicleffi discipulos, Vesselum, et Ve-alium, similiter haereticos, atque Ecclesie hostes; quibus falso adjungit Hieronymum Savonarolam, cum nihil tale de eo referant auctores historiarum istius temporis, qualis in primis est Jacobus Nar-
dius: denique Lutherum nostri temporis haereticorum omnium Patrem, et principem. Quid autem mirum est, si hostes Ecclesie qui tam multa alia filei dogmata reprehendunt, idem, in indulgentiis faciant? Id enim perpetuum haereticis fuit, ab ipso initio Ecclesie, ut doctrinam Catholicea reprehenderent. Certe si Kemnitius aliquid efficiere volebat, debebat tales proferre reprehensores indulgentiarum, qui ob sapientiam et probitatem, et cum Ecclesia Catholica

communionem, fidem indubitatam merenter. Sed ille id nec fecit, nec facere potuit. Nos autem contra, multos proferre possumus indulgentiarum Pontificiarum laudatores, et prædicatores, qui et libris editis sapientiam, et miraculis maximis sanctitatem suam pro-

baverint, quales sunt S. Bernardinus, S. Antonius, S. Vincentius, Bonavent. S. Thomas, S. Petrus Martyr, S. Antonius Paduanus, S. Franciscus, S. Dominicus, et ipse etiam S. Bernardus, quem etiam Lutherani admirari, et sanctum appellare coguntur.